

Ουκρανία – Μαύρη θάλασσα: μια νέα περιφερειακή μπαρουταποθήκη

Του Αλέξη Λιοσάτου

Η Ουκρανία είναι μια χώρα-βασικό πεδίο σύγκρουσης των μεγάλων ιμπεριαλιστικών δυνάμεων ΕΕ-ΗΠΑ από τη μια πλευρά και Ρωσίας από την άλλη. Εντός της χώρας, μετά την κατάρρευση της ΕΣΣΔ, διαμορφώθηκαν δυο διαφορετικά πολιτικά και οικονομικά στρατόπεδα, το δυτικόφιλο και το ρωσόφιλο, με τις αντίστοιχες πολιτικές δυνάμεις να εναλλάσσονται στην κυβέρνηση και τότε να προωθούν τη φιλοδυτική (προσπάθεια για ένταξη στο ΝΑΤΟ και την ΕΕ) τότε την φιλορωσική κατεύθυνση. Το 2010 ο Γιανουκόβιτς πάγωσε την αποφασισμένη από τον προκάτοχό του ενταξιακή διαδικασία της Ουκρανίας στο ΝΑΤΟ. Το 2014 υπήρξε σημείο κλιμάκωσης και καμπής: με την Ουκρανία σε οικονομική κρίση και τον λαό της χτυπημένο από τη λιτότητα, μετά την υπαναχώρηση του προέδρου Γιανουκόβιτς από τη συμφωνία με την ΕΕ και την προσπάθεια σύναψης συμφωνίας με τη Ρωσία, ξέσπασαν μαζικές λαϊκές διαδηλώσεις στα τέλη του 2013. Οι διαδηλώσεις, οι οποίες αντιμετωπίστηκαν με σκληρή καταστολή, στηρίχτηκαν από αντιπολιτευτικές αστικές και φασιστικές δυνάμεις, οι οποίες και την κατεύθυναν καταλλήλως: Οι διαδηλώσεις μετατράπηκαν σε ένοπλη σύγκρουση, μεταξύ Γιανουκόβιτς και δεξιών-ακροδεξιών-φασιστικών δυνάμεων με τη στήριξη της ΕΕ και των ΗΠΑ.

Η προϊστορία

Ο Γιανουκόβιτς τον Φλεβάρη 2014 ανατράπηκε και έκτοτε κυβερνά η φιλοδυτική πτέρυγα της άρχουσας τάξης, με επικεφαλής από το 2019 τον Βολοντίμιρ Ζελένσκι. Αμέσως μετά η Ρωσία, προσάρτησε στρατιωτικά την Κριμαία (η χερσόνησος είναι στρατηγικής σημασίας ως βάση του ρωσικού στόλου στη Μαύρη θάλασσα), ενώ

προώθησε κι ενίσχυσε στρατιωτικά τον αποσχιστικό πόλεμο στις επαρχίες Ντονμπάς και Λουγκάνσκ (ΝΑ Ουκρανία) απέναντι στη νέα ουκρανική κυβέρνηση, για να προασπιστεί τα δικά της συμφέροντα. Σήμερα αυτές οι επαρχίες πρακτικά έχουν ενσωματωθεί στη Ρωσία, ενώ υφίστανται οικονομικό αποκλεισμό από το ουκρανικό κράτος. **(1)**

Αυτή η ένοπλη σύγκρουση μαίνεται μέχρι σήμερα κι έχει κοστίσει χιλιάδες νεκρούς και από τα δύο στρατόπεδα.

Η διεθνής ηγεμονία των ΗΠΑ στην οικονομία απειλείται από την Κίνα, πολύ περισσότερο από ένα μπλοκ Κίνας-Ρωσίας. Παράλληλα με τον εμπορικό πόλεμο απέναντι στην Κίνα (αλλά και τις συγκρούσεις δι' αντιπροσώπων στη Μέση Ανατολή), παραδοσιακή στρατηγική των ΗΠΑ ήταν και είναι η επιδίωξη να περικυκλώσουν τη Ρωσία εγκαθιδρύοντας σε σειρά γειτονικών χωρών φιλοδυτικά καθεστώτα, να τα εντάξουν στο ΝΑΤΟ, να αραδιάσουν στρατεύματα και στρατιωτικές βάσεις κ.λπ. Η Ρωσία προσπαθεί προς την αντίστροφη κατεύθυνση, να διατηρήσει και να εξαπλώσει την «αυλή» της.

Η ΕΕ βρίσκεται ανάμεσά τους, από τη μια «ανήκοντας στη Δύση» και από την άλλη εξαρτώμενη από το φυσικό αέριο της Ρωσίας (το τελευταίο γεγονός συγκρούεται με τα συμφέροντα των ΗΠΑ, που προωθούν εξαγωγικά υδροποιημένο φυσικό αέριο – LNG).

Η ένταξη της Ουκρανίας στο ΝΑΤΟ δεν είναι εύκολη υπόθεση, καθώς για τη Ρωσία αποτελεί casus belli. Μια άλλη χώρα που προώθησε την ένταξή της στο ΝΑΤΟ το 2008, η Γεωργία, δέχτηκε εισβολή του ρωσικού στρατού και ηττήθηκε με συνοπτικές διαδικασίες.

Η νέα ένταση

Τον Φλεβάρη του 2021 ο Ζελένσκι επέβαλε κυρώσεις απέναντι στον Βίκτορ Μεντβέντσουκ, ολιγάρχη σε στενή σχέση με τον Πούτιν, και του έκλεισε τα 3 κανάλια, φιλορωσικού προσανατολισμού, ενώ

τον Μάρτιο κλιμακώθηκαν οι συγκρούσεις στο Ντονμπάς. **(2)**

Τον Απρίλιο κυκλοφόρησε η είδηση ότι 100-150.000 Ρώσοι στρατιώτες βρίσκονται στα ρωσο-ουκρανικά σύνορα (δυνάμεις ίσως μεγαλύτερες από αυτές που κινητοποίησε το 2014 στην Κριμαία) και η ρωσική κυβέρνηση ανακοίνωσε περιορισμούς στη ναυσιπλοΐα πολεμικών και κρατικών σκαφών σε τρεις περιοχές ανοικτά της Κριμαίας, προχωρώντας και σε «παρενοχλήσεις» ουκρανικών πλοίων. **(3)**

Οι ΗΠΑ κάλεσαν τη Ρωσία να αποσύρει τα στρατεύματα και από κοινού με την Ουκρανία την κατηγορήσαν ότι ψάχνει αφορμές για να αποσταθεροποιήσει ή και να εισβάλει στην Ουκρανία. **(4)**

Τελικά η Ρωσία δήλωσε πως θα αποσύρει τα στρατεύματα μέχρι τη 1/5/2021. **(5)**

Τον Μάιο ο Ζελένσκι ζήτησε από τη Γερμανία την αποστολή όπλων στην Ουκρανία, προκειμένου να την υποστηρίξει και στρατιωτικά στη διαμάχη με τη Ρωσία. Το Βερολίνο απέρριψε όμως την ιδέα. **(6)**

Έναν μήνα περίπου πριν, αντιτορπιλικό των ΗΠΑ έπλευσε προς τη Μαύρη θάλασσα. **(7)**

Στις 11/6 το αμερικανικό Πεντάγωνο ανακοίνωσε τη χορήγηση επιπλέον στρατιωτικής βοήθειας αξίας 150 εκατομμυρίων δολαρίων στην Ουκρανία (αυτή η βοήθεια έχει ξεπεράσει 2,5 δισ. δολάρια από το 2014). **(8)**

Στις 14 Ιουνίου στη Σύνοδο του ΝΑΤΟ στις Βρυξέλλες συζητήθηκε το θέμα της Ουκρανίας, κι αποφασίστηκε η ένταξη της Ουκρανίας στο Membership Action Plan του ΝΑΤΟ, αλλά όχι η ένταξη στο ΝΑΤΟ. Η Ουκρανία δεν έμεινε ευχαριστημένη. Και δεν λείπουν οι αναλύσεις που αναφέρουν ότι η ένταξη της Ουκρανίας στο ΝΑΤΟ δεν είναι ρεαλιστικό ενδεχόμενο, καθώς το τελευταίο δεν διατίθεται -και ίσως ούτε δύναται- να στηρίξει έναν πόλεμο με

τη Ρωσία στην περιοχή γι' αυτόν τον σκοπό. Προτιμά να αξιοποιεί το θέμα για την αύξηση της επιρροής του και για διπλωματική πίεση στη Ρωσία. **(9)**

Και στις 28/6 ξεκίνησε πολεμική άσκηση του ΝΑΤΟ, με τη συμμετοχή δυνάμεων από 30 χώρες (συμπεριλαμβανομένης και της Ελλάδας) και από κοινού με την Ουκρανία. **(10)** Η άσκηση θα διαρκούσε δύο εβδομάδες με συμμετοχή 5.000 στρατιωτών, με 30 πλοία και 40 αεροσκάφη. **(11)**

Η Ρωσία απαίτησε να μην πραγματοποιηθεί η στρατιωτική άσκηση και μάλιστα ως προς αυτό έριξε προειδοποιητικά πυρά και βόμβες στην πορεία πλεύσης βρετανικού πολεμικού πλοίου, για να το διώξει από τα χωρικά της ύδατα κοντά στην Κριμαία. **(12)**

Τέλη Ιουνίου και Αρχές Ιουλίου η Ρωσία προχώρησε σε δοκιμή των συστημάτων της αντιαεροπορικής άμυνάς της στην Κριμαία, ρωσικά πολεμικά πλοία πραγματοποίησαν στρατιωτικές ασκήσεις με πραγματικά πυρά στη Μαύρη Θάλασσα, ενώ το αμερικανικό αντιτορπιλικό δέχθηκε «παρενόχληση» από ρωσικό πολεμικό πλοίο. Αμερικανική και ρωσική διπλωματία αντάλλαξαν απειλές, ενώ παρενόχληση δέχτηκε και ολλανδική φρεγάτα από ρωσικά μαχητικά αεροσκάφη. **(13)**

Ουκρανική κυβέρνηση: βρυχάται ενώ είναι σε δύσκολη θέση

Η ουκρανική κυβέρνηση είναι πιεσμένη οικονομικά, παρά τη - διόλου αφιλοκερδή- στήριξη από ΕΕ και ΗΠΑ. Ο Ζελένσκι εκλέχτηκε με μεγάλη διαφορά το 2019 με κεντρικό πρόταγμα την ειρήνη, με τον εμφύλιο μεταξύ κρατών και Ντονμπάς να έχει δυσареστήσει σε μεγάλο βαθμό τον απλό κόσμο. Παρ' όλα αυτά, παρά τα μπρος-πίσω συνέχισε τον πόλεμο, την καταστολή και την κάλυψη της φασιστικής βίας, σε συνδυασμό με νεοφιλελεύθερα μέτρα που υποβαθμίζουν ακόμα περισσότερο το βιοτικό επίπεδο των φτωχών. Η συμφωνία Γερμανίας-Ρωσίας για τον αγωγό φυσικού

αερίου NorthStream 2, που παρακάμπτει την Ουκρανία, απειλεί να στερήσει ένα από τα βασικά έσοδα του ουκρανικού κράτους. Ο Ζελένσκι πρόσφατα επέκρινε το NATO και την ΕΕ για την καθυστέρηση των ενταξιακών διαδικασιών. Ωστόσο, δεν είναι καθόλου σίγουρο ότι το NATO επιθυμεί πολεμική σύρραξη με τη Ρωσία, παρά την πιο επιθετική στάση του Μπάιντεν (που κατά τα άλλα στήριζαν ορισμένοι στην Αριστερά απέναντι στον Τραμπ). **(14)**

Όχι μόνο γιατί οι δυνάμεις του NATO φοβούνται, αλλά και γιατί κάποιες από αυτές έχουν οικονομικά συμφέροντα από τη σχέση με τη Ρωσία. Όπως η Γερμανία, που μέσω NorthStream 2 θα αγοράζει φτηνότερο φυσικό αέριο από τη Ρωσία και όχι το ακριβότερο LNG που επιθυμούν να τους εξάγουν οι ΗΠΑ μεταφέροντάς το μέσα σε πλοία από τον Ατλαντικό. Οι ΗΠΑ πρόσφατα απείλησαν μάλιστα με κυρώσεις τη Γερμανία. Φοβούνται τόσο την ενεργειακή εξάρτηση από τη Ρωσία όσο -και κυρίως- ότι η Γερμανία θα αποκτήσει μεγαλύτερο έλεγχο στο φυσικό αέριο που διοχετεύεται στην Ευρώπη. Άλλωστε οι ΗΠΑ, όπως ανέφερε κάποιος σύντροφος, δεν προέβαιναν σε ενστάσεις, όσο το ρωσικό φυσικό αέριο μεταφερόταν στην Ευρώπη μέσω αγωγών της «συμμάχου» Ουκρανίας.

Οι ΗΠΑ θέλουν «μέτωπο», Γερμανία-Γαλλία είναι «απρόθυμες»...

Αλλά τα προβλήματα για τον αμερικανικό ιμπεριαλισμό είναι ακόμα μεγαλύτερα. Ο Μπάιντεν με την ανάληψη καθηκόντων κάλεσε τους Ευρωπαίους ηγέτες σε κοινό οικονομικό μπλοκ απέναντι σε Κίνα-Ρωσία. Η Γερμανία κατέστησε σαφές ότι αυτό δεν μπορεί να γίνει. Σχεδόν ταυτόχρονα με την ομιλία του Μπάιντεν τον Ιανουάριο, η Ευρωπαϊκή Ένωση ανακοίνωσε την ανανέωση της εμπορικής και επενδυτικής της συμφωνίας με την Κίνα, με την τελευταία να ξεπερνά τις ΗΠΑ ως κορυφαίος εμπορικός εταίρος της ΕΕ το 2020. Σύμφωνα με το υπουργείο Εξωτερικών της Γερμανίας, τον Ιούνιο του περασμένου έτους «η Κίνα ήταν και πάλι ο σημαντικότερος εμπορικός εταίρος της Γερμανίας το 2019, με όγκο συναλλαγών περίπου 200 δισεκατομμυρίων ευρώ». Αλλά το

ίδιο ισχύει και για τη Γαλλία. Περισσότερες από 1.100 γαλλικές εταιρείες δραστηριοποιούνται στην Κίνα, όπου απασχολούν περίπου 570.000 άτομα. Οι κινεζικές επενδύσεις στη Γαλλία έχουν αυξηθεί σημαντικά τα τελευταία χρόνια [...] Συνολικά 700 θυγατρικές εταιρειών της Κίνας και του Χονγκ Κονγκ δραστηριοποιούνται στη Γαλλία και απασχολούν 45.000 άτομα.

Με λίγα λόγια, δεν υπάρχει ενιαίο «στρατόπεδο» στη Δύση, αλλά εθνικοί καπιταλισμοί σε ανταγωνισμό μεταξύ τους, και όταν το συμφέρον τους επιτάσσει «Ρωσία» ή «Κίνα», τα «ανήκομεν εις τη Δύσιν» πηγαίνουν περίπατο.

Η Γερμανία και η Γαλλία δεν είναι πιθανό να συμμετάσχουν σε καμία προσπάθεια των ΗΠΑ να δημιουργήσουν ένα οικονομικό μπλοκ κατά της Κίνας. **(15)**

Εν ολίγοις το δυτικό στρατόπεδο προσπαθεί μεν να αποδυναμώσει το στρατόπεδο Ρωσίας-Κίνας, με την Ελλάδα να συμμετέχει ενεργά στην προσπάθεια αυτή, από την άλλη όμως προσπαθεί να βρει τρόπους να αποφύγει μια πολεμική σύρραξη στην περιοχή, καθώς η Ρωσία δεν δείχνει διατεθειμένη να παραχωρήσει ένα από τα τελευταία οχυρά της.

Από την άλλη πλευρά, το δυτικό στρατόπεδο αποδυναμώνεται οικονομικά και η Κίνα κερδίζει έδαφος σε όλον τον πλανήτη («Οι G7, με ηγέτη τις ΗΠΑ, τη δεκαετία του 1970 αντιπροσώπευαν περίπου το 80% του παγκόσμιου ΑΕΠ, ενώ σήμερα μόνο το 40%». **(16)**

Στη Μέση Ανατολή επίσης υπάρχουν επιτυχίες του «Ανατολικού μπλοκ». Μεταξύ χωρών της ΕΕ και των ΗΠΑ αναπτύσσονται και ανταγωνιστικές τάσεις, ενώ η Ρωσία διά του φυσικού αερίου παραμένει σε θέση ισχύος και υποχρεώνει την ΕΕ σε πιο «διπλωματική στάση».

Κίνδυνος πολέμου

Για Ρωσία και ΗΠΑ ισχύει γενικά το «φοβάται ο Γιάννης το θεριό και το θεριό τον Γιάννη». Αυτά όμως ως γνωστόν δεν αρκούν για να εξασφαλίσουν την ειρήνη στην περιοχή. Το αντίθετο, όσο ο διεθνής ανταγωνισμός βαθαίνει, όσο πλησιάζει το ενδεχόμενο μιας νέας διεθνούς οικονομικής κρίσης, όσο το μπλοκ Κίνας-Ρωσίας απειλεί την πρωτοκαθεδρία των ΗΠΑ-Δύσης σε όλα τα επίπεδα, οι τυχοδιωκτικές τάσεις, οι «νευρικές» και σπασμωδικές ενέργειες ενισχύονται και πληθώρα αναλύσεων υποστηρίζει πως ένα «λάθος», μια παρακινδυνευμένη κίνηση αρκεί για να βάλει φωτιά στη Μαύρη θάλασσα, με απρόβλεπτες συνέπειες. Και πράγματι, τα όσα αναφέρθηκαν παραπάνω κάνουν την περιοχή να μοιάζει με μπαρουταποθήκη.

Στην Ελλάδα τόσο το 2013-2014 όσο και όλο το προηγούμενο διάστημα η (σταλινική-πατριωτική κατά βάση) Αριστερά στήριξε τη ρωσική πλευρά και το φιλορωσικό αντάρτικο στην Ανατολική Ουκρανία, εναντιωνόμενη πρωτίστως στην προοπτική ένταξης της Ουκρανίας στο ΝΑΤΟ.

Όσον αφορά την ένταξη στο ΝΑΤΟ, δεν θα λύσει κανένα πρόβλημα του ουκρανικού λαού, όπως δεν έλυσε η όποια στήριξή του μέχρι τώρα. Υπάρχουν κάποια γκάλοπ που ισχυρίζονται ότι η δημοφιλία του ΝΑΤΟ στην ουκρανική κοινή γνώμη ανεβαίνει. **(17)** Ακόμα κι αν ισχύει αυτό (έχει κανείς κάθε δικαίωμα να αμφιβάλλει για τις «δημοσκοπήσεις»), πρόκειται για αυταπάτες που εύκολα μπορούν να ανατραπούν μέσα από την εμπειρία του ουκρανικού λαού. Αλλά μόνο αυτή η εμπειρία και η δράση των μαζών μπορεί να ανατρέψει την ένταξη στο ΝΑΤΟ, δεν χρειάζεται να στηρίζει η δυτική Αριστερά την επεμβατικότητα της Ρωσίας για να το καταφέρει, ούτε θα έχει κάποιο νόημα τότε η αποδυνάμωση του ΝΑΤΟ. Σημασία έχει να αποδυναμωθεί ο ιμπεριαλισμός συνολικά από τη σκοπιά των εργατικών-λαϊκών συμφερόντων και όχι το ένα ή το άλλο ιμπεριαλιστικό στρατόπεδο. Σε οποιαδήποτε από τις δύο τελευταίες προοπτικές ο πόλεμος είναι αναπόφευκτο σενάριο, ενώ από τη σκοπιά των συμφερόντων (πρωτίστως) του ουκρανικού, του

ρωσικού και του δυτικού προλεταριάτου η ειρήνη είναι ο βασικός στόχος.

Ανεξαρτησία από τους ανταγωνιζόμενους ιμπεριαλιστές

Ο ουκρανικός λαός έχει διχαστεί βαθιά από τα αντικρουόμενα συμφέροντα μέσα στην ουκρανική άρχουσα τάξη και τις ιμπεριαλιστικές διαμάχες. Ο εθνικισμός ένθεν κι ένθεν δίνει τον τόνο. Η Αριστερά στη χώρα έχει αποδιαρθρωθεί, συρόμενη να υποστηρίξει είτε τη μια και είτε την άλλη αστική ή ιμπεριαλιστική μερίδα, **(18)**, ενώ η ακροδεξιά βία έχει την κάλυψη της ουκρανικής κυβέρνησης. Ωστόσο η μόνη λύση στην περιοχή είναι μια ανεξάρτητη κομμουνιστική Αριστερά, που θα παλέψει να ενώσει τον λαό σε μια προοπτική ανεξάρτητης σοσιαλιστικής Ουκρανίας, ανεξάρτητης από την όποια επιρροή της Ανατολής και της Δύσης. Σε αυτή την κατεύθυνση έχει να παλέψει η Αριστερά τόσο στη Δύση όσο και στη Ρωσία. Σε αυτή την κατεύθυνση η εδώ Αριστερά πρέπει να καταδείξει πρωτίστως τις ευθύνες της Δύσης, τη στήριξη στην Ακροδεξιά, την τυχοδιωκτική και φιλοπόλεμη τακτική στην «αυλή» της Ρωσίας, να παλέψει απέναντι στην ελληνική κυβέρνηση και την άρχουσα τάξη και τους φιλοδυτικούς σχεδιασμούς της. Για να γίνει αυτό, απαιτούνται μαζικοί λαϊκοί αγώνες με την Αριστερά πρωταγωνίστρια-ηγέτιδα δύναμη. Απαιτείται επίσης μια πλήρως ανεξάρτητη διεθνιστική πολιτική, που δεν θα κλείνει το μάτι στη «στήριξη» της ΕΕ και του ΝΑΤΟ στην Ελλάδα στον ελληνοτουρκικό ανταγωνισμό και δεν θα βλέπει αμερικανικό δάκτυλο πίσω από την Τουρκία όταν δυτικά τρύπανα οργάνουν τη ΝΑ Μεσόγειο για υδρογονάνθρακες σε συνεργασία με Έλληνες καπιταλιστές, προωθούν τον άξονα Ελλάδας-Κύπρου-Ισραήλ, στερούν στην Τουρκία το δικαίωμα ισότιμης διεκδίκησης ΑΟΖ και εν γένει με τις κινήσεις τους δίνουν σε συντριπτικό ποσοστό το χρίσμα του «εκλεκτού», όσον αφορά τις ελληνοτουρκικές διαμάχες, στην Ελλάδα. Αν και απέχουμε πολύ από ένα τέτοιο καθήκον και μια τέτοια Αριστερά, το να αγωνιστούμε να τα καταφέρουμε είναι ό,τι καλύτερο

μπορούμε να κάνουμε για να βοηθήσουμε τα ταξικά μας αδέρφια στην Ουκρανία και να τα προσανατολίσουμε κατάλληλα στη δύσκολη περίοδο που έρχεται.

Σημειώσεις-παραπομπές:

1. <https://jacobinmag.com/2021/04/ukraine-russia-border-troop-buildup-ldpr-territories-shoigu=>
2. <https://internationalviewpoint.org/spip.php?article7096>
<https://jacobinmag.com/2021/04/ukraine-russia-border-troop-buildup-ldpr-territories-shoigu>
3. <https://www.kathimerini.gr/world/561332392/kievo-i-rosia-apokleiei-meros-tis-mayris-thalassas-gia-ta-xena-polemika-ploia/>
<https://www.cnn.gr/kosmos/story/263163/h-rosia-aposyrei-strateymata-meta-ti-gigantiaia-anaptyxi-sta-synora-me-tin-oukrania>
4. <https://www.protothema.gr/world/article/1116451/rosia-oukrania-oi-ipa-kat-aggelloun-tin-klimakosi-tis-moshas-sti-mauri-thalassa/>
5. <https://www.cnn.gr/kosmos/story/263163/h-rosia-aposyrei-strateymata-meta-ti-gigantiaia-anaptyxi-sta-synora-me-tin-oukrania>
6. <https://www.iefimerida.gr/kosmos/oukrania-proedros-zelenski-zita-opla-apo-germania>
<https://www.capital.gr/diethni/3554575/oukrania-sti-germania-ton-iouliao-proedros-bolontimir-zelenski>
7. <https://www.naftemporiki.gr/story/1737147/amerikaniko-antitorpiliko-pleei-pros-ti-mauri-thalassa>
8. <https://www.902.gr/eidisi/kosmos/262355/foyntonoy-n-oi-sygkroyseis-sto-ntonmpas-eno-oi-ipa-rihnoyn-ladi-sti-fotia>
9. <http://euromaidanpress.com/2021/06/15/the-2021->

[brussels-nato-summit-triumph-or-defeat-for-ukraine/](#)

<https://neweasterneurope.eu/2021/06/25/ukrainian-nato-membership-realistic-or-a-diplomatic-tool/>

10.

https://www.ethnos.gr/kosmos/163440_mayri-thalassa-fotia-bazei-askisi-toy-nato-ta-aporrita-eggrafa-kai-i-antidراسi-apo

11.

<https://www.naftemporiki.gr/story/1744483/rosia-askisi-tou-polemikou-nautikou-me-pragmatika-pura-sti-mauri-thalassa>

12.

<https://www.naftemporiki.gr/story/1744483/rosia-askisi-tou-polemikou-nautikou-me-pragmatika-pura-sti-mauri-thalassa>

13.

<https://www.naftemporiki.gr/story/1742997/ipa-oukrania-ksekinoun-stratiotika-gumnasia-sti-mauri-thalassa>

<https://iskra.gr/%CF%81%CF%89%CF%83%CE%B9%CE%BA%CF%8C-%CF%80%CE%BF%CE%BB%CE%B5%CE%BC%CE%B9%CE%BA%CF%8C-%CE%AD%CE%BA%CE%BF%CF%88%CE%B5-%CF%84%CE%BF-%CE%B4%CF%81%CF%8C%CE%BC%CE%BF-%CF%83%CF%84%CE%BF/>

<https://www.naftemporiki.gr/story/1744483/rosia-askisi-tou-polemikou-nautikou-me-pragmatika-pura-sti-mauri-thalassa>

<https://www.liberal.gr/world/rosika-gumnasia-me-pura-stin-mauri-thalassa-tin-ora-tis-askisis-nato-oukranias/388143>

14.

<https://www.capital.gr/diethni/3554575/oukrania-sti-germania-ton-ioullo-o-proedros-bolontimir-zelenski>

<https://m.naftemporiki.gr/story/1731139/oukrania-to-kiebo-epikrinei-to-na-to-giati-den-epitaxune-tin-entaksi-tis-xoras>

<https://thesafiablog.com/2021/04/19/%CE%B5%CF%85%CF%81%CF%89%CF%80%CE%B1%CF%8A%CE%BA%CE%AE-%CE%AD%CE%BD%CF%89%CF%83%CE%B7-%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CE%BF%CF%85%CE%BA%CF%81%CE%B1%CE%BD%CE%AF%CE%B1-%CE%BC%CE%AF%CE%B1-%CF%83%CF%87%CE%AD%CF%83/>

<https://www.cnn.gr/kosmos/story/262294/oukrania-o-proedros-zelenski-zita-tin-entaxi-tis-xoras-toy-stin-ee-kai-sto-nato>

15. <https://internationalsocialism.net/imperialism-meets-in-cornwall/>

16. <https://internationalsocialism.net/imperialism-meets-in-cornwall/>)

17. https://en.wikipedia.org/wiki/Ukraine%E2%80%93NATO_relations

18. <https://jacobinmag.com/2021/04/ukraine-russia-border-troop-buildup-ldpr-territories-shoigu>